

Korszakok egy könyvtár életében. Az Orvostudományi Dokumentációs Központtól az Egészségügyi Stratégiai Kutatóintézetig

1949–1956. A megalakulás éve

Az *Orvostudományi Dokumentációs Központ (ODK)* megalakulása előtt már egy évvel, 1948-ban *Láng Imre*, az ODK későbbi vezetője, háromfős csoportot szervezett az orvos-egészségügyi szakszervezetben dokumentációs csoport néven.

A 4118/1949. korm. számú rendelet az Országos Dokumentációs Központ és öt szakmai dokumentációs központ létesítését (az orvostudományi mellett: műszaki, mezőgazdasági, könyvtári és gazdasági) rendelte el. A rendelet 1. §-a a dokumentáció célját is meghatározta: „A könyvekben, folyóiratokban és egyéb forrásokban fellelhető tudományos és gyakorlati eredményeknek és tapasztalatoknak az érdekeltek részére hozzáférhetővé tétele (közvetítése). Ebből a célból ezeket az eredményeket és tapasztalatokat összegyűjti, rendszerbe foglalja és nyilvántartja.” Ennek értelmében az orvostudományi szakirodalom figyelemmel kísérése, tudományos és gyakorlati eredmények, tapasztalatok rögzítése és hozzáférhetővé tétele az érdekeltek számára volt az ODK feladata.

1949 és 1953 között a központ főleg a szovjet orvostudomány megismertetésével és propagálásával foglalkozott. Csak 1952-ben kezdődött meg a magyar orvosi szakirodalom feltárása. 1954-ben az összegyűjtött címanyagból egyetemes magyar orvosi bibliográfiát szerettek volna kiadni, ezt azonban az Egészségügyi Tudományos Tanács (ETT) könyv- és folyóirat-bizottsága nem tartotta indokoltnak. 1954-ben került szóba, hogy a nyugati orvostudományi irodalmat is fel kellene tárni, erre végül hosszas huzavona után csak 1959-ben került sor.

1949 szeptemberében a Zoltán utca 12. alatt egy lakásból kialakított helyiségben az ODK hat munkatárssal kezdte el a munkát, bár eredetileg 21 státust biztosított a költségvetés. A központ 1953-ban költözött a Szentkirályi utcába, ahol az intézet azóta is működik. A dokumentációs feladatok mellett itt végre lehetőség nyílt egy 16 személyes olvasóhelyiség és könyvtár kialakítására az I. emeleten.

A központ vezetője már 1951-ben felterjesztést intézett az Országos Dokumentációs Központ felé, majd évenként az MTA Dokumentációs Bizottsá-

gához, az Orvosi Osztályhoz és az ETT-hez egy központi orvosi könyvtár felállítására érdekében. Ez a terv 1956-ban egy rendeletben fogalmazódott meg. Ez az 1956. évi 5. sz. tv. erejű rendelet a könyvtárüggyel foglalkozott, amelyben többek között a hálózatok létrehozatalát rendelték el. A végrehajtásáról szóló 1018/1956. minisztertanácsi határozat F pontja kimondta, hogy létre kell hozni az orvostudományi könyvtári hálózatot. Az orvostudományi könyvtári hálózat központjaként pedig a Budapesti Orvostudományi Egyetem (BOTE) könyvtára, az Országos Orvostörténeti Könyvtár és az Orvostudományi Dokumentációs Központ egyesítésével létrehozott BOTE Központi Könyvtára szolgált volna. A hálózathoz a következő könyvtárakat rendelték: a Debreceni Orvostudományi Egyetem Kenézy Könyvtára, a Szegedi Orvostudományi Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem Orvosi Karának könyvtára, továbbá a felsorolt egyetemek, illetőleg egyetemi kar intézeti és tanszéki könyvtárai, valamint az orvostudományi kutatóintézetek és gyógyintézetek szakkönyvtárai.

Említésre méltó, hogy a központ főhatósága a Magyar Tudományos Tanács, majd 1949 decemberétől a Magyar Tudományos Akadémia volt egészen 1957. január 1-jéig. Azóta az intézet mind a mai napig az Egészségügyi Minisztérium fennhatósága alá tartozik.

1957–1960

Ezt az időszakot méltán nevezhetjük a vajúdas időszakának, mert az 1956-ban elrendelt hálózat csak 1960 után kezdett működni, mivel az 1956. évi 5. sz. tv. erejű rendeletben meghatározott központi könyvtár nem jött létre. Az összeolvasztandó intézmények továbbra is önállóan működtek. Ennek legfőbb oka a közös épület hiánya volt. A BOTE könyvtárával történő egyesítés perspektívája miatt viszont az ODK dokumentációs hagyományait követve nem fejlesztette tovább a könyvtárát és a könyvtári munkát, hanem továbbra is a bibliográfiai és tájékoztatási tevékenységet tartotta fontosnak.

A BOTE tanácsa 1958-ban többször foglalkozott a hálózattal, végül azt javasolták, hogy ne a BOTE könyvtára, hanem az ODK-ból kialakított Országos

Orvostudományi Könyvtári Központ legyen a hálózati központ. Végül az 1010/1960. (VI.1.) korm. sz. határozat mondta ki, hogy az orvostudományi könyvtári hálózat központjául létre kell hozni – az Orvostudományi Dokumentációs Központ szervezetére felépítve – az *Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központot (OOKDK)*.

Az ODK könyvtári állománya 1957 és 1960 között 5800 könyvtári egységre gyarapodott. 1958-ban az OSZK köteles példányainak orvosi anyagára válogatási jogot szerzett, és ez biztosította a magyar orvostudományi könyvek teljességre törekvő gyűjtését. Erre azért volt szüksége, mert 1957-től elkezdte megjelentetni a magyar nemzeti bibliográfia rendszer részeként a Magyar Orvosi Bibliográfiát, amelyet mind a mai napig kiad. Ezekben az években még szakbibliográfiákat, referáló szemléket, módszertani segédleteket adtak ki.

1961–1979

Ezt a korszakot is gazdag kiadványi tevékenység jellemzi. Kurrens bibliográfiák, témabibliográfiák, referáló folyóiratok jelentek meg. Közben már 1960 őszén megindult az OOKDK első orvosi könyvtárosképző szaktanfolyama; több mint húsz éven keresztül képezték az orvosi szakkönyvtárosokat. Ezután rövidesen, 1961-ben megkezdtek az *Orvosi Könyvtáros* című folyóirat kiadását, amely 1993-ig folyamatosan megjelent, majd 2000-ben és 2001-ben még három szám erejéig újból feléledt.

1961-ben már 338 orvosi könyvtárat tartottak nyilván, ennek a hálózatnak lett a központja az OOKDK. A könyvtár a dokumentációs-bibliográfiai munkákat elősegítő kézikönyvtár jellegű maradt, állománya 1968-ban 14 445 egységet ért el. 1968-ban az OOKDK az orvosi tudományterület országos jellegű tudományos szakkönyvtára lett (131/1968. MM. sz. utasítás).

1974-ben újból felmerült az OOKDK és a SOTE Központi Könyvtára egyesítésének a gondolata. Az elgondolás azon alapult, hogy az Egyetem Nagyvárad téri elméleti tömbjébe költözik több intézet, és így majd hely szabadul fel a központi, Üllői úti épületben. Ez az elképzelés végül is csak terv maradt. Még két évig foglalkoztak ezzel az illetékesek, de végül az elméleti tömb építkezésének előrehaladtával, az intézetek beköltöztetési tervei kidolgozásával párhuzamosan egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a régi központi épületben nem szabadul fel hely.

1978-ban egy KM rendelet (5/1978. KM rendelet 4. sz. melléklete) koordinációs központként jelölte meg az intézetet, amely koordinálja az orvostudományi és egészségügyi felsőoktatási könyvtári hálózatokat és az orvostudományi szakterületi együttműködési köröket.

1980–1989

Az 1980-as években jól működött a hálózat. Jelenlős módszertani munkát végzett az intézet. Sikeresek voltak a rendszeresen megtartott országos és tájértekezletek is. Az orvosi könyvtári hálózat külföldi orvosi és határterületi könyvek cédulakatalógusát és a külföldi orvosi szakfolyóiratok lelőhelynyilvántartását is az intézet gondozta, ez utóbbit kiadvány formájában azóta is minden évben rendszeresen megjelenteti.

A 13/1980. sz. egészségügyi miniszteri utasítás rendelkezett az egészségügyi-orvostudományi könyvtári hálózatról: „Az OOKDK a hálózat központjaként ellátja a hálózatban működő könyvtárak szakmai-módszertani irányítását, és összehangolja tevékenységüket.” Az ugyanekkor megjelenő következő számú utasítás (14/1980.) már az intézet nevét *Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtárként (OOIK)* jelölte meg, és részletezte feladatkörét.

1987 nyarán az Egészségügyi Minisztérium épületében működő könyvtárat hozzácsatolták az OOIK-hoz. Ez a könyvtár ekkor már az Egészségügyi Világszervezet (WHO) letéti könyvtára volt. Az intézet pedig ezután a WHO dokumentációs központja lett. 1987-től tehát két telephelyen is működött könyvtárat.

1990–1999

Az 1990-es évek fordulópontot jelentettek a könyvtár életében. Az információszolgáltatás hagyományos formáitól egyre inkább a számítógépes információszolgáltatás irányába történt elmozdulás. 1990-ben a MICRO ISIS adatbázis-kezelő programmal, amely az UNESCO ingyenes programja volt, megkezdődött a könyvtárban a dokumentumok számítógépes feldolgozása.

Az intézet 1995-ben megvásárolta az ADONIS folyóirat-archiváló rendszert, amely azonnali hozzáférést biztosított több száz, többségében magas impakt faktorú feldolgozott folyóirathoz. Nagy elő-

nye volt a CD-ROM-os hozzáférés miatt, hogy kis helyen lehetett tárolni.

1996-ban a már korszerűbb OLIB könyvtári integrált rendszerre tért át a könyvtár. Másrésztől kedvezőtlen folyamat is lezajlott, a könyvtári hálózat már az 1990-es években nem működött. A 20/1992. kormányrendelet nem tette kötelezővé a hálózati központ működtetését, a hálózati feladatok ellátását. Így az intézet ezt be is szüntette, és ezekből a feladatokból többet az 1996-ban megalakult *Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége (MOKSZ)* vett át.

A könyvtár a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. CXL. tv. értelmében – mint országos szakkönyvtár – az *Országos Dokumentumellátási Rendszer (ODR)* tagja lett. 1997. július 1-jétől hatályon kívül helyezik a 14/1980. eü. min. utasítást, és az intézet új elnevezése *Országos Egészségügyi Információs Intézet és Könyvtár* lesz. Ebben továbbra is országos feladatkörű szakkönyvtár.

A kilencvenes évek végén kezdődött meg az orvosi könyvtárból egészségügyi szakkönyvtárrá való átalakulás. Eközben az intézetben metodikai-szakmai központ, majd egészség-kommunikációs központ kialakítására történtek kísérletek. Ezek a változások természetesen a könyvtárra is hatottak.

A jelen

2003. március 1-jétől az intézet *Egészségügyi Stratégiai Kutatóintézetként (ESKI)* folytatta működését. Az ESKI új feladatokkal, új szervezeti felépítéssel kezdte meg a munkát. Fő feladata többek között a korszerű egészségpolitika szakmai megalapozása, az ágazat stratégiai tervezési, döntéselőkészítő munkájában való részvétel. Feladatkörei három fő részre bonthatók:

- az intézet szakmai munkáját megalapozó „tudásbázis”;
- a tudáshasznosító, szolgáltató feladatok;
- technikai kiszolgálás.

A tudásbázis, tudásközpont része az integrált ágazati adatbázis és az egészségpolitikai szakkönyvtár.

Az ESKI alapító okiratában az szerepel, hogy kialakítja és működteti az egészségpolitikai szakkönyvtárat és adatbázist. Tehát a könyvtárnak egészségpolitikai szakkönyvtárrá kellett átalakulnia. Mi tette szükségessé ezt a változást? Egyrészt

a könyvtár igazodik az intézet új feladatköréhez, másrészt két jelentős orvosi könyvtár is működik a közelben: a Semmelweis Egyetem (SE) Központi Könyvtára és az SE Egészségügyi Főiskolai Kar Könyvtára korszerű szolgáltatásokkal, felhasználóbarát nyitva tartással.

Az átalakulás folyamata

Leltár után sor került a profildegen dokumentumok kivonására. A könyvvállománynak több mint a fele átkerült más könyvtárakhoz, zömmel az SE Egészségügyi Főiskolai Kar Könyvtárához. Jelenleg a teljes könyvvállomány az olvasóteremben elérhető.

Az új gyűjtőkörnek megfelelően a szakcsoporti megoszlást színjelzéssel jelölve a következő csoportok különülnek el:

- egészségpolitikai gyűjtemény (sárga),
- európai uniós irodalom (kék),
- WHO-gyűjtemény (zöld),
- statisztika (fekete),
- orvosi szakirodalom (fehér),
- kézikönyvek, valamint társadalomtudományi, alkalmazott tudományi könyvek stb. (piros).

Az átalakulás még sok háttérmunkát igényel. Mivel a könyvtári adatbázis nemcsak az állományadatokat mutatja, hanem egyben a Magyar Orvosi Bibliográfia része is, az állományból kivont dokumentumok adatait nem lehetett egyszerűen törölni az adatbázisból. A főiskolának átadott összes könyvben a szükséges jelölés már az adatbázisban megtörtént. Mivel az eddig szokásos nagyságrendi raktározás megváltozott, az összes könyvben a régi raktári jelzeteket át kellett javítani. Emellett párhuzamosan folyik a retrospektív konverzió.

Az egészségpolitikai könyvtár célja, hogy a hagyományos könyvtári funkciók mellett az elektronikus könyvtári funkciókat bővítse. A megújult honlap újdonsága az online ingyenesen elérhető egészségpolitikai folyóiratok, az elektronikus szótárak linkgyűjteménye és a kurrens folyóiratok adatbázisa.

Szakmai nap

Március 8-án az intézet működésének egyéves évfordulója alkalmából szakmai napot rendeztek, ahol a főigazgató bevezető előadása (Az ESKI szerepe a megújuló egészségpolitikában) után az egyes részlegek mutatkoztak be:

- Egészségügyi Közgazdasági Iroda
- Technológiaértékelő Iroda
- Egészségügyi Rendszertudományi Iroda
- Informatikai Iroda
- Egészségpolitikai Szakkönyvtár

Ekkor kezdte meg az Internetes Magyar Egészségügyi Adattár hivatalos működését. További információ: <http://www.eski.hu>

Palotai Mária
(Egészségügyi Stratégiai Kutatóintézet)

Üzleti információ – a könyvtárak megújulása: helyzetkép és egy lehetséges út

Kiszl Péter

Üzleti információ,
céginformáció
és a könyvtárak

Üzleti információ, céginformáció és a könyvtárak / Kiszl Péter ; [közread az] Eötvös Loránd Tudományegyetem. – Budapest : Traduirex, 2005. – 235 p. ; 24 cm

Bibliogr.: p. 217–230.

ISBN 963 217 689 8

Információgazdaság, információrobbanás, információvagyon, tudásalapú társadalom – sorolhatnánk tovább. Ezekkel a fogalmakkal – okkal, ok nélkül – naponta találkozunk, legyen szó tudományos műről, pályázatok szövegéről, intézményi stratégiákról vagy egy-egy rövid hírről. De vajon információkultúránk – egyetemben az általános viselkedéskultúrával, gazdasági-piaci kultúrával –

megfelelő szinten van-e, illetve kialakult-e egyáltalán az elmúlt tizenöt évben?

Akinek kétségei vannak e téren, az örömmel üdvözölheti *Kiszl Péter* most megjelent *Üzleti információ, céginformáció és a könyvtárak* című könyvét. A szerző arra vállalkozott, hogy a könyvtárak és a gazdaság, különösen az üzleti, vállalati szféra kapcsolatának vizsgálatán keresztül mutassa be az üzleti információk szolgáltatások jelentőségét, típusait, annak nemzetközi és magyar szereplőit. A mű alapjául a szerző 2003-ban megvédett doktori értekezése szolgált. Ez megmutatkozik a könyv elején nyújtott tudományos alapvetésben, a rendkívül gazdag jegyzetanyagban és a pontos, korrekt hivatkozásokban.

Az *üzleti információ fogalmának, szerepének, kategóriáinak és magyarországi fejlődésének* bemutatása után a szerző részletesen vizsgálja a *kis- és középvállalkozások (KKV-k) információellátásának* kérdését. Ezt egyrészt ennek a szektornak a gazdasági fejlődésben és stabilitásában játszott fontos szerepe indokolja, másrészt az, hogy a könyvtárakkal szemben speciális és meglehetősen heterogén igényeket támaztó felhasználói réteget alkotnak. Az Európai Unió stratégiájában és számos fejlesztési programjában is kiemelt célként jelenik meg ennek a szektornak a segítése, beleértve az információellátás javítását is. Magyarországon is számos programot dolgoztak ki a KKV-k fejlesztésére, információellátásuk biztosítását sok intézmény és hálózat – jelentős párhuzamosságot és a koordináció hiányát is mutatva – tűzte ki célul.

Az *üzleti információ és a könyvtárak kapcsolatával* foglalkozó két, a nemzetközi és magyar megoldásokat bemutató fejezet a szerző határozott véleményét is közvetíti. Kiszl Péter szerint a könyvtárak információvagyonuk, infrastruktúrájuk és szakértelmük alapján képesek bekapcsolódni az üzleti információk szolgáltatások vérkeringésébe. Ugyan-